

AGNIESZKA KISZTELIŃSKA-WĘGRZYŃSKA
Łódź

AUSTRIACKA POLITYKA ZAGRANICZNA W XXI WIEKU KONTYNUACJA I ZMIANA

Dyplomacja austriacka działająca w okresie zimnej wojny samodzielnie po 1955 r., miała kilka wyraźnych celów strategicznych. Najważniejszym było wyznaczenie i utrwalenie zasad aktywnej neutralności, będącej ważnym elementem powojennej tożsamości narodowej. Część dotychczasowych paradygmatów odnoszących się do miejsca Austrii w Europie uległa zmianom po 1989 r. Nowe wyzwania, jakie przyniósł ze sobą upadek świata dwubiegunowego zmusiły do spojrzenia na pozycję naddunajskiej republiki z innej perspektywy. Polityka zagraniczna prowadzona przez Wiedeń po rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004 r. to z jednej strony pozycja partnera politycznego państw Europy Środkowej, z drugiej zaś państwa o skonsolidowanej demokracji, które bardzo żywo reaguje na kryzysy międzynarodowe, próbując z nich wyciągnąć jak największe korzyści. Austria to mały kraj, który ma duże ambicje polityczne, duży potencjał gospodarczy i świadomych politycznie obywateli. Sprawy międzynarodowe mają dla wyborców austriackich duże znaczenie, a zagraniczne kryzysy w dużym stopniu wpływają na zmiany w systemie partyjnym. Analizując politykę zagraniczną Austrii w XXI w. warto zadać pytanie o rolę dyplomacji wiedeńskiej we współczesnym świecie. Po rozszerzeniu UE w 2004 r. można dostrzec pewne stałe elementy, dominujące w stosunkach z państwami europejskimi. Gwałtownie rozwijająca się sytuacja na Bliskim Wschodzie i Ukrainie przyniosła wiele wyzwań. Austria stara się znaleźć własne rozwiązania narastających problemów, rozwiązania na miarę potrzeb państwa neutralnego, leżącego w sercu starego kontynentu, mającego ambicje pośrednika w sporach międzynarodowych i dbającego o dialog międzykulturowy¹.

Celem poniższego artykułu jest analiza stałych i zmiennych komponentów w rozwoju polityki zagranicznej Austrii w XXI w. Stałe elementy polityki zagranicznej Austrii, w niewielkim stopniu zmienione w ostatnich kilkunastu latach, to: zasada wieczystej neutralności, integracja w ramach struktur unijnych i stosunki z państwami spoza obszaru europejskiego. Zmianę dyplomacji wiedeńskiej obserwuje-

¹ E. Brix, *The State of Austrian Foreign and Security Policy in Times of Geopolitical Change*, w: *Austrian Studies Today. Contemporary Austrian Studies*, vol. 25, (red.) G. Bischof, F. Karlhofer, New Orleans 2016, s. 244; *Introduction*, w: *The Schlüssel Era in Austria. Contemporary Austrian Studies*, vol. 18, (red.) G. Bischof, F. Karlhofer New Orleans 2010, s. 1-5.

my w zakresie wykorzystania *soft power*, wsparcia państw bałkańskich i współpracy z Federacją Rosyjską podczas konfliktu na Ukrainie. Dodatkowym wątkiem łączącym obydwie grupy jest zagadnienie oddziaływania polityki zagranicznej na życie polityczne Austrii.

KWESTIA NEUTRALNOŚCI A PROBLEM WESTERNIZACJI POLITYKI AUSTRIACKIEJ

Wiek XX skończył się dla republiki austriackiej obietnicą pozytywnego rozwoju w otoczeniu sprzyjających warunków politycznych i ekonomicznych. Od 1 stycznia 1995 r. Austria działała czynnie w UE i przygotowywała się zarówno na przyjęcie wspólnej waluty, jak i rozszerzenie wspólnoty o nowe państwa. Najważniejszym wówczas pytaniem była kwestia niezależności w podejmowaniu decyzji politycznych i obronnych. Anton Pelinka stwierdził, że era chadeckiego kanclerza Wolfganga Schüssela, który stał na czele rządu federalnego w latach 2000-2007, charakteryzowała się głównie tym, że pozycja Austrii była definiowana przez ogólne trendy wyznaczone w drodze rozwoju społeczeństw Europy Zachodniej. Nazwano to zjawisko *westernizacją*. Nie były to jednak działania nowe, lecz kontynuowany od początku lat 80. XX w. proces „de-austrofikacji”. Tworzenie w okresie zimnej wojny odrębnego od bloku państw zachodnich modelu polityki zagranicznej państwa i tym samym samodzielnej co do założeń polityki wewnętrznej, nienaśladowanej w sposób bezkrytyczny rozwiązań demokracji zachodnich, było swojego rodzaju chlubą Austrii i źródłem sukcesów politycznych kanclerza Bruno Kreisky’ego². Jednakże warunki wewnętrzne (ekonomiczne), zwłaszcza społeczne, zmieniły się na tyle, iż proces *westernizacji* życia politycznego rozwinął się najbardziej w latach 90. Poza ogólnymi trendami globalnymi miały na to wpływ wydarzenia po 1989 r., wiążące się z pytaniami o udział Austrii w strukturach Wspólnot Europejskich i NATO³. Zarówno kanclerz Frantz Vranitzky, jak i kanclerz Erhard Busek musieli przyjąć nowe podejście do przyszłości Austrii jako „trzeciej siły” w sytuacji, kiedy nie było już systemu bipolarnego⁴.

Do wątku neutralności Austrii i realizacji tej zasady powracają w publikacjach naukowych europejscy badacze również w kontekście przemian po 1989 r. Franz Cede i Christian Prosl uważają, że stagnacja szkodzi jej realizacji⁵. Po gorących debatach

² E. Röhrlich, *A Century in a Lifetime: Biographical Approaches to Bruno Kreisky (1911-1990)*, w: *Austrian lives. Contemporary Austrian Studies* vol. 21, (red.) G. Bischof, New Orleans 2011, s. 147-163.

³ E. Schmidl, *Austrian Security Policy after the End of the Cold War*, w: *Austria's International Position, After the End of the Cold War*. *Contemporary Austrian Studies*, vol. 22, (red.) G. Bischof, F. Karhofer, New Orleans 2013, s. 108; *ibidem*, J. Sheehan, *What Does it Mean To Be Neutral? Postwar Austria from a Comparative Perspective*, s. 138-140.

⁴ P. Ruggenthaler, *Die Sowjetunion und die österreichische Neutralität im Kalten Krieg*, w: *Die österreichische Neutralität: Chimäre oder Wirklichkeit*, (red.) G. Schöpfer, Graz 2015, s. 137-155.

⁵ F. Cede, Ch. Prosl, *Anspruch und Wirklichkeit Österreichs Außenpolitik seit 1945*, Innsbruck 2015, s. 270. Autorzy powtarzają za prezydentem Rudolfem Kirchschlägerem: „Ten kto pozostaje w przestrzeni międzynarodowej beczynny, skazuje swoją egzystencję na ciągle zagrożenie”.

lat 90. w Austrii nie powrócono już do sprawy rezygnacji z wieczystej neutralności i zbliżenia do *NATO*. Austria pozostała państwem wieczyście neutralnym. Gdy dopełni się rozszerzenie Unii o państwa Bałkanów Zachodnich, Austria znajdzie się niemal w centrum UE. Poza krótkimi odcinkami granicy z Księstwem Liechtenstein i Szwajcarią, otoczona jest państwami *NATO* – Włochami, Słowenią, Węgrami, Słowacją, Czechami i Niemcami⁶. Dlatego znacznie ważniejszym pytaniem, pośrednio wiążącym się z udziałem Austrii w zewnętrznych strukturach politycznych czy gospodarczych, była kwestia integracji z UE. Debaty publiczne koncentrowały się wokół dróg rozwoju II republiki będącej pod wpływem pozostałych państw europejskich. Pytanie o kierunek zmian zarówno w polityce zagranicznej, jak i reform wewnątrz kraju przywoływał w Austrii pytania o tożsamość⁷. *Westernizacja* traktowana w kategoriach podążania w ślady obcych, była w opozycji do przyjętej po 1955 r. zasady wieczystej neutralności. Własna droga, jaką kroczyła po wojnie Austria stanowiła ważny element tożsamości tego kraju, dający poczucie zadowolenia i spełnienia wśród obywateli⁸.

Westernizacja Austrii rozumiana jako proces zmian społecznych i politycznych w kraju mający wpływ na reformy, kształt życia politycznego, wybory parlamentarne i system partyjny przebiegała na początku XXI w. na trzech zasadniczych obszarach: polityki zagranicznej, strategii politycznych i edukacji⁹. Można nawet stwierdzić, że polityczne przeobrażenie Austrii w tym czasie było pasmem dramatycznych zrywów. Jako państwo stosunkowo późno przyjęte do UE, Austria nie miała możliwości podejmowania działań na jej forum jako lider czy promotor zmian. Po wprowadzeniu przez UE sankcji w 2000 r. zmuszona zaś została do intensyfikacji stosunków dwustronnych i działania pod wpływem presji społecznej¹⁰. Jednocześnie ówczesne panie minister spraw zagranicznych Benita Ferrero-Waldner i Ursula Plassnik konsekwentnie promowały swój kraj jako lidera państw Europy Środkowej, zwracając uwagę na odwieczne związki Wiednia z tym obszarem. Swoistą próbą ognia dla tak przyjętej strategii była debata nad rozszerzeniem UE w 2004 r. W tym czasie pojawił się rozdźwięk pomiędzy oficjalnym stanowiskiem

⁶ J. Barcz, „Die sowjetische Hypothek“. *Die Gestaltung der Sicherheitspolitik Österreichs Anfang der 1990er Jahre im Lichte der politischen Wende in Mittel- und Osteuropa*, w: *Austria w polskim dyskursie publicznym po 1945 roku. Österreich im polnischen öffentlichen Diskurs nach 1945*, (red.) A. Kisztełińska-Węgrzyńska, Kraków 2016, s. 103.

⁷ H. Hösele, *Die österreichische Identität*, „Zeitreise Österreich. Menschen. Gesellschaft. Geschichte“, 2015, nr 2, s. 38-39.

⁸ Jak pisze Ursula Plassnik, nie łatwo było zmienić postrzeżenie dokońca w polityce zagranicznej Austrii. „Dlaczego mamy akceptować cokolwiek co robią politycy, jeśli ci nie podzielają naszych poglądów i nie należą do naszej 'politycznej rodziny'? Znacznie prościej jest tkwić w nostalgii za czasami, które odeszły bezpowrotnie. Recepcja współczesnej austriackiej polityki zagranicznej ciągle cierpi z powodu stereotypów narzuconych w latach 70”. Cyt za U. Plassnik, *On the Road to the Modern Identity: Austrian Foreign Policy from the Cold War to the European Union w: Austria's International Position...*, s. 93.

⁹ A. Pelinka, *Legacies of the Schlüssel Years*, w: *The Schlüssel Era in Austria...*, s. 320-339.

¹⁰ J. Barcz, *Austria w drugiej połowie lat 90. wobec „Rozszerzenia na Wschód” (Osterweiterung) Unii Europejskiej*, w: *Austria i relacje polsko-austriackie w XX i XXI wieku. Polityka, kultura, gospodarka*, (red.) A. Kisztełińska-Węgrzyńska, K. A. Kuczyński, Łódź 2014, s. 127-143.

rządu i wsparciem dla rozszerzenia a obawami społecznymi i nastrojami ksenofobicznymi. Rząd Wolfganga Schüssela zwracał szczególną uwagę na to, aby komentować sytuację w państwach kandydujących pozytywnie i tym samym przekonywać społeczeństwo do nadchodzących zmian. Presja skrajnie prawicowej FPÖ (Wolnościowa Partia Austrii) była bardzo duża, dlatego wprowadzenie siedmioletniego okresu przejściowego na pracę dla obywateli państw kandydujących było pewnym kompromisem w tej sytuacji. FPÖ popierały w tym zakresie organizacje związków zawodowych, które nie były tak chętne jak chadecka ÖVP (Austriacka Partia Ludowa) na otwarcie się na pracowników ze Wschodu.

Austria skupiona na szacowaniu zysków z tytułu członkostwa w UE, zaniedbała pewne możliwości polityczne, jakie integracja stworzyła w ramach współpracy dobrosąsiedzkiej. Zdaniem byłego austriackiego ambasadora i historyka Emila Brika

„Austriacka polityka zagraniczna poległa na bardzo ważnych frontach. Mając na względzie odważną politykę sąsiedztwa z państwami zza 'żelaznej kurtyny' sprzed 1989 r., nie wypracowaliśmy efektywnego regionalnego partnerstwa dla tego regionu poza działaniami na forum UE. W austriackim interesie narodowym jest rewizja tego podejścia i naniesienie pewnych korekt”¹¹.

Większość specjalistów podkreśla fakt, że UE jest w trakcie gruntownej debaty na temat swojej przyszłości. Austriacy zaś zwracają baczną uwagę, by kierunek tych zmian był przede wszystkim zgodny z ich interesem narodowym¹². Nowy paradygmat gospodarczy zapowiadający prywatyzację większości przedsiębiorstw kontrolowanych przez państwo, walka z rozbudowaną administracją państwową, ograniczenie świadczeń społecznych, będących istotą rozwijanego od dziesięcioleci *Welfare State* i zmiany w systemie podatkowym to tylko część z przeprowadzonych reform. Badacze nie są zgodni co do tego, na ile wprowadzone w pierwszej dekadzie XXI w. reformy uwolniły rynek austriacki i pobudziły do zmian, a na ile wynikało to z otwarcia gospodarczego na Europę Środkową po rozszerzeniu w 2004 r.¹³ Debata na temat przejmowania firm austriackich przez kapitał niemiecki i konieczność poszukiwania własnej – austriackiej drogi rozwoju, również na obszarze gospodarczym zapowiadała odwrót od reform neoliberalnych¹⁴.

¹¹ E. Brix, *The State of Austrian Foreign...*, s. 246.

¹² U. Plassnik, *op. cit.*, s. 66. Pani minister pozytywnie oceniła proces integracyjny Austrii po kilkunastu latach jego trwania: „Austria takes time to develop a new type of international self-confidence. Inside the EU, Austria's continuing positive economic development make it easier to score points and even serve as a role model for youth employment, export capacity, labor-market reforms, and social cohesion”.

¹³ P. Andrzejewski, *Wiedeń nie może być jak Chicago. Neoliberalizm i rządy Wolfganga Schüssela w Austrii w latach 2000-2006*, „Rocznik Polsko-Niemiecki” 2016, t.24/1, s. 183, M. Preglau, *Schüssel and the Welfare State*. w: *The Schüssel Era in Austria...*, 191.

¹⁴ P. Andrzejewski, *op. cit.*, s. 188.

SOFT POWER I ZADANIA DYPLMACJI PUBLICZNEJ

Dyplomacja austriacka poczyniła duży postęp w tworzeniu z dziedzictwa kulturowego swoistej marki rozpoznawanej na całym świecie. Dla polityki zagranicznej ważne jest sukcesywne tworzenie przez Wiedeń wizerunku państwa posiadającego ogromny potencjał kulturowy, a także zasoby ludzkie zdolne pracować nad dialogiem i współpracą pomiędzy różnorodnymi kulturami¹⁵. W świecie dominujących przekazów propagandowych skupionych na pielęgnowaniu podziałów i utrzymywaniu stron w permanentnym sporze, rola dyplomacji kulturalnej będzie wzrastała¹⁶. Austria widzi w tym szansę dla siebie, jako mediatora i promotora przemian, z jednej strony otwartego na inne kultury, z drugiej w pełni przekonanego o wyjątkowej wartości własnego dziedzictwa¹⁷. Wymiana kulturalna wzmacniana pozytywnymi działaniami przez rząd, nie zaś odgórnie kontrolowana, daje podstawę do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, odbieranego na arenie międzynarodowej jako godnego zaufania partnera. Tak rozumiany rozwój społeczny i polityczny daje dobrą podstawę do współpracy w ramach stosunków dwustronnych, do których często i chętnie powraca się w relacjach międzynarodowych.

Cultural Superpower to znak rozpoznawczy Austrii we współczesnych relacjach międzynarodowych. Na taki odbiór naddunajska republika pracowała systemowo przez cały powojenny okres¹⁸. Stworzono wówczas system rozpowszechniania dorobku narodowego poza granicami państwa, zwany w literaturze przedmiotu *Auslandskulturpolitik*¹⁹. Konsekwentnie realizowano promocję Austrii jako państwa wielokulturowego, posiadającego bogate tradycje współpracy z innymi narodami. Austriacki polityk Klaus Koch pisał o swoistym *Nation Branding*²⁰, czyli kulturze jako głównym towarze eksportowym Austrii. Natomiast Sven Pusswald, rzecznik prasowy rządu Alfreda Gusenbauera, mówił o znaczącym kulturowym wzmocnieniu wizerunku Austrii poza granicami. Przekazy te sprowadzały się do tezy, iż Austria miała am-

¹⁵ M. Pierzchała, *Public diplomacy in Polish-Austrian relations: the experience of Poland in 2007-2009*, Vienna 2013, s. 74.

¹⁶ M. Ryniecjska-Kiełdanowicz, *Rola dyplomacji publicznej w kształtowaniu zewnętrznego obrazu Unii Europejskiej*, „Przegląd Zachodni” 2015, nr 1, s. 159. Autorka opisuje min. jak definiują dyplomację publiczną politycy unijni, w tym również austriacy.

¹⁷ E. Brix, *The State of Austrian Foreign...*, s. 244; S. Parzymies, *Zagraniczna polityka kulturalna Francji w procesie reform*, „Stosunki Międzynarodowe” 2012, nr 2, s. 60-82, R. Puchowicz, *Polityka kulturalna Niemiec do 2007*, „Politeja” 2008, nr 1, s. 457-472.

¹⁸ A. Burka, *Was blieb vom Fenster in der Westen? Zur Auslandskulturpolitik Österreichs in Ostmitteleuropa seit 1945 am Beispiel Polens und der Tschechoslowakei/ Tschechiens*, „Reihe Politik und Demokratie” nr 23, (red.) H. Kramer, E. Kreisky, Frankfurt am Main 2012, s. 152.

¹⁹ A. Burka, „Zabrać się do pracy rozważnie, zachować samokontrolę i wrażliwość”. Początki Austriackiego Instytutu Kultury przy ulicy Próżnej 8 w roku 1965, w: *Ulica Próżna i dzielnica żydowska w Warszawie, Próżna Strasse und das Jüdische Stadtviertel in Warschau*, (red.) R. Chwyszczuk, Warszawa 2013, s. 184.

²⁰ A. Burka, *Was blieb...*, s. 275; J. Anders, M. Hereźniak, *Komercjalizacja elementów kultury narodowej jako narzędzie budowania międzynarodowego wizerunku kraju*, w: *Marketing kultury. Nowe wyzwania oraz nowe kierunki działania*, (red.) T. Domański, Łódź 2008, s. 69-79.

bicje inicjowania procesów kulturotwórczych i poszukiwała odpowiedniego gruntu, aby móc je wcielić w życie.

Obszarem, na którym w dość skuteczny sposób można było realizować tak przyjęte zadania była po 1989 r. Europa Środkowo-Wschodnia, a później również Bałkany. Należy podkreślić, że upadek żelaznej kurtyny jedynie ułatwił procesy, jakie dzięki instytucjom austriackim (czytelniom, bibliotekom, instytutom czy ambasadom działającym m.in. poprzez fora kultury) podejmowano już od lat 60. XX w.²¹ W celu poprawy organizacji i współpracy placówek rozsianych poza granicami Austrii powołano 6 czerwca 2001 r. Platformę Kultury Europy Środkowej. W jej skład weszły, poza Austrią, Polska, Czechy, Węgry, Słowacja i Słowenia. Dotychczas zrealizowano prawie pięćdziesiąt projektów, których efekty prezentowane są przy okazji spotkań na forum UE²². Ponadnarodowa współpraca dotyczy również obszaru edukacji zarówno na poziomie szkół średnich, jak i uniwersytetów w zakresie wsparcia nauczania języka niemieckiego.

Wśród nowych zadań, jakie stawiają dyplomacji publicznej czasy globalizacji eksperci austriaccy wymieniają konieczność dostosowania do szybko postępujących zmian w zakresie re-ewaluacji historycznego dziedzictwa: kulturowego, geograficznego, językowego, religijnego i etnicznego. Na nowo po 1989 r. określono, czym jest obszar Europy Środkowej, czy też region naddunajski, czy i w jakim zakresie siły polityczne i społeczne państw sąsiadujących z Austrią wspierają austriacką gospodarkę. Nowi partnerzy mogli także wziąć udział w procesie „odgraniczania” kultury austriackiej od dorobku kultury niemieckiej. Ważne było również tworzenie wspólnego dyskursu dotyczącego polityki pamięci i pamięci zbiorowej w kontekście następstw totalitaryzmów. Tak zaplanowane cele miały w przyszłości inspirować oddolne działania kulturotwórcze, zachęcające do dialogu, wymiany, czy też przyjmowania rozwiązań proponowanych przez Wiedeń²³. Znawcy tematu podkreślają, że dyplomacja publiczna pojmowana głównie jako eksport kultury austriackiej na obszar Europy Środkowej była prowadzona równolegle z działaniami integracyjnymi w ramach struktur unijnych, czy też tak, aby dzięki rozszerzeniu UE jedynie wykorzystać możliwości instytucjonalne. Ta dwutorowa współpraca nie wykluczała, lecz wzmacniała nawiązywane na nowo po 1989 r. więzy ze Wschodem. W raportach podsumowujących realizację polityki zagranicznej po 2011 r. zwracano szczególną uwagę na „wkład austriacki” w infrastrukturę polityki kulturalnej Europy²⁴.

Wspólna praca nie byłaby możliwa bez odniesienia się do wspólnej przeszłości. To co łączyło Austrię z Europą Środkową i stanowiło o wspólnych korzeniach hi-

²¹ E. Brix, *Austrian Cultural and Public Diplomacy After the End of the Cold War, w: Austria's International Position...*, s. 97.

²² E. Brix, *Austrian Cultural and Public Diplomacy...*, s. 97.

²³ *Ibidem*, s. 100.

²⁴ Wśród najważniejszych projektów wymieniano zadania realizowane na obszarze regionu naddunajskiego we współpracy z Rosją, państwami basenu Morza Czarnego i Zachodnich Bałkanów. W samej tylko Rosji zaangażowano w ramach „Austriacko-Rosyjskiego Sezonu 2013-2015” siedemnaście miast, w których realizowano wystawy, spektakle, koncerty i prezentacje prywatnych zbiorów sztuki.

storyczno-kulturowych, łatwiej było nazwać i przypomnieć niż przeszłość, do której te państwa nie chciały jednak wracać. Chodzi głównie o udział Austrii w nazistowskiej machinie zagłady i walkę z mitem „pierwszej ofiary”. Dlatego jednym z istotnych elementów w komunikacji odnoszącej się do wspólnej przeszłości były takie instytucje jak *International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA)* – powstały w 1998 r. z siedzibą w Berlinie, czy *The Future Found of the Republic of Austria*²⁵. Obydwie instytucje wykorzystał rząd W. Schüssela do pracy nad rewizją najnowszej historii Austrii.

Ważną częścią dyplomacji publicznej była prowadzona przez współczesne rządy austriackie polityka historyczna. Kanclerz W. Schüssel poświęcił wiele uwagi i środków finansowych, aby powołać uznane gremium naukowe w postaci komisji historycznej *Historikerkommission*²⁶. Były to nie tylko prace *stricte* naukowe, mające poprzez dyskurs w gronie środowisk akademickich oddziaływać na opinię publiczną. Komisja ta miała również określić finansową odpowiedzialność chociażby za przejęcie części mienia żydowskiego w Austrii, pracę przymusową i majątek przejęty po 1938 r. Dało to podstawę do rozmów, dotyczących odszkodowań z przedstawicielami rad Żydów w USA i Izraelu. Wcześniejsze apele ze strony środowisk żydowskich kończyły się fiaskiem i odpowiedzią ze strony Wiednia, aby wszelkie roszczenia ustalać wyłącznie ze stroną niemiecką²⁷. Pierwsze porozumienie dotyczące odszkodowań, zwane *Washington Agreement* z 17 stycznia 2001 r. dotyczyło odszkodowania za wywłaszczenia z 1938 r.²⁸

Kanclerz Schüssel chciał uniknąć sytuacji, w której procesem rozliczeń austriackiej przeszłości zajmą się „chciwe kasty prawnicze”, dlatego w wyniku porozumienia zawartego w Stanach Zjednoczonych spornymi kwestiami finansowymi miała zająć się za pośrednictwem USA *Agencja Ed Fagana*. Ustalono łączną kwotę odszkodowań za 1) pracę przymusową i 2) uwłaszczenia z lat 1938-1942 na sumę 400 mln dolarów. Przekazano ją grupie 150 000 byłych pracowników, którzy jeszcze żyli w tym czasie²⁹.

Polityka historyczna – *Geschichtspolitik* prowadzona przez kanclerza W. Schüssela była bardziej widoczna niż działania innych rządów w tym zakresie³⁰. Choć koalicyjna *FPÖ* nie pomagała w jej prowadzeniu, odgrywała raczej rolę cichego partnera planowanych wydarzeń. Rok 2005 stał się rokiem pamięci (*Ge-*

²⁵ *Foreign and European Policy Report 2014*, s. 283-284; https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/Foreign_and_European_Policy_Report_2014.pdf [dostęp 31.08.2016]

²⁶ A. Pelinka, *Legacies of the Schüssel Years...*, s. 328.

²⁷ A. Kisztełińska-Węgrzyńska, *Bruno Kreisky w polskim dyskursie publicznym w latach 1956-1983*, w: *Austria w polskim dyskursie...*, s. 207-209.

²⁸ G. Bischof, M.S. Maier, *Reventing Tradition and the Politics of History: Schüssel's Restitution and Commemoration Policies*, w: *The Schüssel Era in Austria...*, s. 206.

²⁹ *Ibidem*, s. 207.

³⁰ W recenzji dysertacji niemieckiego historyka Corneliusa Lehngutha, *Waldheim und die Folgen: Der parteipolitische Umgang mit dem Nationalsozialismus in Österreich*, wydanej we Frankfurcie w 2013 r., austriacki recenzent Günter Bischof wymienia najnowsze badania dotyczące polityki histo-

dankenjahr) dotyczącej wydarzeń kształtujących współczesny kraj. To okres pogłębionych refleksji nad wydarzeniami rocznicowymi – wyzwoleniem w 1945 r., uchwaleniem traktatu państwowego z 1955 r. i wejściem do struktur europejskich w 1995 r. Towarzyszył mu cykl ponad kilkuset różnorodnych wydarzeń, które miały zmienić postrzeganie wspólnej historii. Skupione były – jak pisze historyk Günter Bischof – na kształtowaniu nowej pamięci zbiorowej³¹. Profesor Heidemarie Uhl uważa, że 2005 r. i działania związane z polityką pamięci zmieniły bardzo wiele w sposobie postrzegania przez Austriaków najnowszej historii. Przed tym okresem większość społeczeństwa notowała bardzo dobrze 1955 r., jednocześnie okres wyzwolenia i datę 17 kwietnia 1945 r. już tylko niewielki odsetek. Po 2005 r. to się zmieniło.

Współczesna dyplomacja publiczna przynosi nowe wyzwania. We wprowadzeniu do raportu opublikowanego przez ministra spraw zagranicznych Austrii Michaela Spindeleggera w 2011 r., czytamy, iż Austria chce skupić swoje działania na inicjatywach wzmacniających dialog pomiędzy religiami i kulturami³². Rola kultury jako „przekaznika wizerunku” zdecydowanie nie wystarcza już w czasach, kiedy tenże dialog staje się trudną codziennością. W dobie kryzysu migracyjnego i doniesień o zamachach terrorystycznych w państwach europejskich decyzje o zakazie noszenia burki czy zamknięcie mużułmańskich przedszkoli w Wiedniu spotkały się z ostrą krytyką³³. Jednocześnie austriaccy politycy nie boją się dystansować od polityki unijnej w sytuacji, kiedy ta przynosi straty³⁴.

Współcześni urzędnicy ministerstwa spraw zagranicznych są bardziej mediatorami, którzy skupiają się na komunikowaniu, niż dyplomatami w dawnym rozumieniu, dlatego ich praca w zakresie wzmacniania pozytywnych przekazów na temat Austrii odbywa się również w nowych mediach. Zdaniem Benity Ferrero-Waldner, byłej minister spraw zagranicznych, „dyplomacja publiczna obejmuje wszystkie działania, które mają wpływ na postrzeganie przez opinię publiczną w krajach trzecich podmiotu prowadzącego dyplomację publiczną. Należy podkreślić, że nie ma ona na celu wpływania tylko na media i aktorów politycznych, ale i na społeczeństwa”³⁵. Dlatego też środki przeznaczane na promocję kultury austriackiej za granicą i wzmacnianie pozytywnego wizerunku Austrii systematycznie rosną³⁶.

rycznej Austrii, *Austrian Federalism in Comparative Perspective*, (red.) G. Bischof, F. Karlhofer, New Orleans 2015, s. 267.

³¹ G. Bischof, M. S. Maier, *op. cit.*, s. 206.

³² *Speech of Foreign Minister Michael Spindelegger*, <https://www.bmeia.gv.at/en/the-ministry/press/speeches-and-interviews/2011/speech-of-foreign-minister-michael-spindelegger-austrias-foreign-policy-focus-on-the-black-sea-and-caucasus-region/> [dostęp 31.08.2016].

³³ R. Treichler, *Schleiertaeenze*, „Profil” 20.08.2016 <http://www.profil.at/oesterreich/leitartikel-robotertreichler-schleiertaeenze-7532055>, [dostęp: 31.08.2016].

³⁴ A. Gusenbauer, *Die Wege entstehen in Gehen*, Wien 2008, s. 172-173; *Kern lebt in Schwarz-Weiss Welt*. Interview mit Reinhold Lopatka, „Profil” 8.08.2016.

³⁵ Cyt. za M. Ryniejska-Kiełdanowicz, *op. cit.*, s. 163.

³⁶ M. Pierzchała, *op. cit.*, s. 20-27.

Austria przez dekady pracowała na to, aby otoczenie międzynarodowe postrzegało i opisywało ją jako kulturotwórczą potęgę³⁷. Wiedeń taki właśnie obraz wzmacniał w międzynarodowym dyskursie oraz żywo reagował na potrzeby społeczne i kulturowe współczesnej Europy. Naddunajska republika potrafiła zaproponować innym narodom to, na czym wzrastała, co stanowiło jej tożsamość i poczucie wartości – przekonanie, że to co pochodzi z Austrii, jest wartościowe i godne poznania.

BAŁKANY

Zmiana, jaką można zaobserwować w austriackiej polityce europejskiej, wiąże się z większym zainteresowaniem regionem Bałkanów. W dokumentach ministerstwa spraw zagranicznych z 2014 r. można odnaleźć zapisy dotyczące wzrostu zainteresowania zarówno procesem integracji państw bałkańskich z UE, jak i intensyfikacją kontaktów z państwami basenu Morza Czarnego i Kaspijskiego³⁸. To pewnego rodzaju powrót do polityki austriackiej z przełomu XIX i XX w.³⁹ Rywalizacja monarchii habsburskiej i imperium rosyjskiego dotycząca religii, kultury i ekonomii, odbywała się w trudnych warunkach reorganizacji państwa tureckiego. Pomoc, jakiej udziela Wiedeń państwom kandydującym do UE (Albania, Bośnia i Hercegowina, Kosowo, Macedonia, Czarnogóra, Serbia, a także Turcja) jest określona według wyraźnych warunków: poprzez działalność w ramach instytucji UE programu *Pre-Accession Assistance (IPA)*, a także krótkoterminowym wsparciem ekspertów (*TAIEX* – wzmocnienie administracji rządowej kandydatów). Najwyżej oceniono proces dostosowawczy w Albanii i Kosowie. Austria wysoko oceniła funkcjonowanie strategii realizowanej na obszarze naddunajskim, ustanowionej w 2011 r. – *EU Strategy for the Danube Region (EUSDR)*, działającej na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa w tym regionie. Jedno z istotniejszych spotkań w trakcie realizacji tej strategii miało miejsce w Wiedniu w dniach 26-27 czerwca 2014 r.

Austria przedstawia siebie jako lidera i promotora przemian na Bałkanach. Z jednej strony wspiera aspiracje unijne państw południa, z drugiej wyraźnie określa perspektywy współpracy ekonomicznej i konsekwencje demograficzne rozszerzenia⁴⁰. Dyplomacja wiedeńska kładzie również nacisk na rozwój kontaktów dwustronnych

³⁷ A. Krzemiński, *Austria to jest potęga. Literacka*, „Gazeta Wyborcza” 4.11.2008, http://wyborcza.pl/1,75410,5879027,Austria_to_jest_potega_Literacka.html [dostęp: 31.08.2016].

³⁸ *Foreign and European Policy Report 2014*, op. cit., s. 283-284; https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/Foreign_and_European_Policy_Report_2014.pdf [dostęp: 31.08.2016].

³⁹ Zob. H. Wereszycki, *Sojusz trzech cesarzy. Walka o pokój europejski, 1872-1878*, Warszawa 2010.

⁴⁰ W 2008 r. austriackie banki dominowały wśród zachodnioeuropejskich inwestorów na obszarze Europy Środkowej. Austriacki udział w sektorze bankowym wynosił 52% w Chorwacji, 47% w Bośni i Hercegowinie, 38% w Słowacji, 36% w Rumunii, 32% w Czechach, 25% w Serbii, 22% w Bułgarii, 18% na Węgrzech, 13% w Słowenii, 8% na Ukrainie i 2% w Polsce. A. Suppan, *Austria and Eastern Europe in the Post-Cold War Context. Between the Opening of the Iron Curtain and a New Nation Building Process in Eastern Europe*, w: *Austria's International Position...*, s. 144.

z państwami bałkańskimi. Budżet *Austrian Development Agency* (odpowiedzialnej za inwestycje na tym obszarze) został w 2014 r. podwojony, zaś personel działający na obszarze misji i placówek dyplomatycznych wyraźnie zwiększony, środki na cele oświatowo-kulturalne wzrosły w ostatnich trzech latach o 40%. Austria szczeni się wsparciem umacniania demokracji, wymieniając w agendach inicjatywy społeczne i kulturalne w Kosowie czy Bośni i Hercegowinie⁴¹.

Z grona państw kandydujących najgorzej w austriackich opiniach wypada Turcja. Tylko w 25 z 35 obszarów podlegających ocenie spełnia wymogi unijne. Austria konsekwentnie krytykuje Turcję za łamanie praw człowieka⁴². Nieudany zamach z 15 i 16 lipca 2016 r. i następująca po nim fala represji wobec rzekomych organizatorów przewrotu doprowadziła do ostrych reakcji ze strony ministra spraw zagranicznych Sebastiana Kurza i zaognienia stosunków austriacko-tureckich⁴³. Kryzys migracyjny zaostrzył trudne relacje austriacko-tureckie i sprawił, że obydwie strony stały się wyczulone na swoim punkcie. W sierpniu 2016 r. doszło do wydarzeń, które – zdaniem dyplomacji wiedeńskiej – podważają wiarygodność Turcji jako przyszłego państwa członkowskiego. Sprawujący od 17 maja urząd kanclerza Christian Kern w jednej z wypowiedzi z sierpnia tego roku podkreślił, że należy zerwać negocjacje akcesyjne z Turcją. Wiedeń zwracał uwagę, że prezydent Turcji Recep Tayyip Erdogan umacnia rządu autorytarne. Zapowiadano wówczas również kontrolę wśród zwolenników prezydenta manifestujących w Wiedniu poparcie dla tureckiego przywódcy. Politycy tureccy domagają się zniesienia wiz dla swoich rodaków pod groźbą zerwania porozumienia migracyjnego⁴⁴.

Kryzys migracyjny sprawił, że Austria wysunęła się na czoło państw poszukujących rozwiązań tej dramatycznej sytuacji. Państwa położone na zachodnio-bałkańskim szlaku migracyjnym – Macedonia, Serbia, Słowenia i Chorwacja pod przewodnictwem Wiednia podjęły wspólne działania dotyczące ograniczeń w przyjmowaniu migrantów, już na terenie Grecji. Choć działania te spotkały się z krytyką ze strony Niemiec, napływ ludności udało się zmniejszyć z 3 tys. w grudniu 2015 r. do 500 osób w lutym 2016 r.⁴⁵ Austria zainicjowała spotkanie grupy państw bałkańskich, które odbyło się 24 lutego 2016 r. w Wiedniu. Przybyli na nie ministrowie spraw

⁴¹ *Foreign and European Policy Report 2014...*, s. III.

⁴² Ta krytyka przyjmuje coraz ostrzejszą formę. 13 sierpnia 2016 r. ministerstwo spraw zagranicznych Turcji wezwało austriackiego *charge d'affaires* w Ankarze w związku z pojawieniem się na ekranach w porcie lotniczym w Wiedniu napisu „Turcja zezwala na seks z dziećmi poniżej 15 lat”. Chodziło o unieważnienie przez turecki trybunał konstytucyjny dotychczasowego przepisu, iż każde obcowanie płciowe z osobą tej kategorii wiekowej jest zabronionym wykorzystaniem seksualnym.

⁴³ M. Staudinger, Ch. Zotter, *Beziehung Österreich-Türkei: Immer wieder 1683*, „Profil”, 16.08.2016.

⁴⁴ Do polemiki doszło nawet na forum Twittera. Minister Kurz zdecydowanie sprzeciwił się tym żądaniom, powtórzonym przez Mevlüt Cavusoglu. *Internetowa polemika ministrów spraw zagranicznych Austrii i Turcji na Twitterze*, <http://pl.sputniknews.com/swiat/20160802/3614825/twitter-klotnia-turcja-austria.html> [dostęp: 31.08.2016].

⁴⁵ M. Szpala, K. Frymark, *Uszczelnianie zachodniobałkańskiego szlaku migracyjnego*, 02.03.2016. Ośrodek Studiów Wschodnich, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-03-02/uszczelnianie-zachodniobalkanskiego-szlaku-migracyjnego>, [dostęp: 31.08.2016].

wewnętrznych i zagranicznych Albanii, Słowenii, Chorwacji, Bośni i Hercegowiny, Czarnogóry, Kosowa, Macedonii i Serbii. Podpisano deklarację dotyczącą ograniczenia migracji, wsparcia krajów na trasie bałkańskiej oraz udzielenia pomocy migrantom najbliżej ich miejsca pochodzenia. Zaznaczono również poparcie dla systemu kwot i relokacji uchwalonych przez UE, a co za tym idzie, rozwiązań dotyczących rozdziału migrantów na wszystkie kraje Unii. Sebastian Kurz zdobył zaś duże uznanie w kraju dzięki swym, odrębnym od niemieckich, rozwiązaniom w polityce względem kryzysu migracyjnego⁴⁶. Uważa się, że działa on na rzecz poszukiwania konstruktywnych rozwiązań i przywraca Austrii pozycję gracza w relacjach międzynarodowych⁴⁷.

RELACJE Z FEDERACJĄ ROSYJSKĄ W KONTEKŚCIE WOJNY NA UKRAINIE

W raporcie rocznym wydanym w 2015 r. minister spraw zagranicznych Sebastian Kurz stwierdził: „W relacjach rosyjsko-ukraińskich, Rosja odbierana jest jako partner prowadzący dialog”⁴⁸. W ostatnich latach Rosja była drugim w kolejności państwem spoza Europy (nie licząc części europejskiej Rosji), z którym Austria miała najwyższe obroty handlowe⁴⁹. Dla Wiednia najważniejszy jest udział rosyjskiego partnera w dystrybucji gazu⁵⁰. Austriacki dyskurs wokół wojny na Ukrainie koncentruje się na podkreślaniu strat, jakie z tego tytułu ponosi Europa. Mówiąc o nim Austriacy używają sformułowań kryzys, sytuacja, spór, trudności, niepokoje⁵¹.

W debatach dotyczących sytuacji politycznej wokół konfliktu dominują szczegóły związane ze sankcjami wprowadzonymi 28 stycznia 2014 r. Minister Kurz podkreślał, że dobre stosunki z Rosją były dla Austrii ważne na tyle, aby zorganizować serię spot-

⁴⁶ Zdaniem Emila Brixia Austria to aktywny i wiarygodny partner państw bałkańskich: „*In the Balkans, Austria has acquired a distinct reputation as a credible and valuable partner, which is also due to the fact that—among EU partners—Austria enjoys a remarkable reputation for expertise and practical knowledge with regard to the region*”. Cyt. za E. Brix, *The State of Austrian...*, s. 243. Podobnie uważa H. Neuhold, *The Return of History in the Balkans after the Cold War: International Efforts at Crisis Management and Conflict Resolution*, w: *Austria's International Position...*, s. 167-198. Neuhold dodaje jednak, że Bałkany stanowią rodzaj „laboratorium”, gdzie testuje się nowe metody i instrumenty polityczne mające przeciwdziałać w przyszłości problemom w rejonie wielokulturowym.

⁴⁷ E. Linsinger, *Profiteure der Flüchtlingskrise: Der junge Metternich*, „Profil”, 26.08.2016.

⁴⁸ *Foreign and European Policy Report 2014...*, s. 71. Jednocześnie podkreśla się, że udział Turcji w tym wschodnim konflikcie jest kłopotliwy, gdyż nie wspiera ona, zdaniem dyplomacji wiedeńskiej, państw UE.

⁴⁹ V. Astrov, *Austria: Relations with Russia and Implications for the EU Eastern Partnership*, w: *EU-Russian relations and the Eastern Partnership: Central-East European member state interests and positions*, *East European Studies*, pod red. G. Foti, Z. Ludvig, No. 1, Institute for World Economics of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest 2009, s. 165-182.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 86.

⁵¹ *Faymann rät in Kiew zu Neutralität*, „Die Presse”, 01.10.2014; K. Kramar, *Faymann: „Österreich hält an Vermittlerrolle fest“*, „Kurier.at”, 01.10.2014; S. Schocher, *Im Südkaukasus gute Chancen für Österreich*, „Kurier”, 11.09.2014; *Faymann telefonierte mit Putin über die Ukraine*, „Der Standard”, 18.09.2014.

kań dwustronnych na Wschodzie. Najważniejszym był jednak przyjazd prezydenta Putina do Wiednia 24 czerwca 2014 r. Putin pojawił się w Wiedniu w dniu podpisania umowy między Gazpromem i OMV dotyczącej budowy Gazociągu Południowego (*South Stream*). Austriacki sektor bankowy ucierpiał zwłaszcza w wyniku rozporządzeń przyjętych przeciwko Rosji 8 września 2014 r. Na ich wprowadzeniu miał zaciążyć fakt zestrzelenia 31 lipca 2014 r. przez siły rosyjskie na terytorium Ukrainy samolotu pasażerskiego. Wiedeń był inicjatorem i organizatorem misji monitorującej sytuację na Ukrainie, a także trójstronnej grupy pojednawczej zachęcającej do konsensusu z Rosją⁵². Z niepokojem odebrano wypowiedź prezydenta Władimira Putina o trudnościach w planowaniu i budowie południowej nitki gazociągu *South Stream*, który miał dostarczać gaz poprzez Bułgarię, Serbię i Węgry do austriackiego Baumgarten⁵³.

W austriackiej ocenie sytuacji na Ukrainie podkreśla się panującą tam chaotyczną sytuacją polityczną, brak stabilnej władzy czy samowolną, oddolną akcją społeczną. Właściwie legitymizuje się imperialną politykę rosyjską dbającą o stabilny rozwój całego regionu basenu Morza Czarnego⁵⁴. Aneksja Krymu, jak podkreślono w raporcie ministerstwa, dokonana na prośbę mieszkańców półwyspu, rozstrzygnięta w wyniku przeprowadzonego tam referendum, została oficjalnie uznana przez rosyjski parlament⁵⁵.

Gdy na wschodzie Ukrainy doszło do otwartego konfliktu, a wojska separatystów zajęły obwód doniecki i ługański, dyplomacja austriacka podjęła wiele akcji na rzecz wsparcia ludności cywilnej. Wsparcie to dotyczyło zarówno pomocy finansowej, jak i materialnej. Wymienia się fundusze przekazane Ukraincom przez UNHCR i Czerwony Krzyż (łącznie 700 tys. euro), a także pomoc w postaci lekarstw, odzieży i paczek z żywnością⁵⁶. Wsparcie udzielane podczas wojny dotyczyło: udziału w misjach monitorujących OBWE (*OSCE Monitoring Mission*) i bezpośrednich wizyt ministra Kurza na Ukrainie. Austria nie przedstawiła jednak wówczas żadnych konstruktywnych rozwiązań w sprawie konfliktu w tym regionie, poza wskazywaniem wszystkim stronom, jakie straty ponoszą z tytułu jego trwania⁵⁷.

⁵² W Raporcie ministra Kurza z 2014 r. czytamy głównie o stratach rosyjskich – „Niestabilność polityczna i spadające ceny paliw pozostawiły widoczne ślady w gospodarce rosyjskiej. Do końca tego roku (2014) stosunek rubla do euro spadnie drastycznie z 45 do 75 rubli za euro. Rosyjskie rezerwy finansowe zostały obniżone do 20%. Dnia 16 grudnia 2014 r. Rosyjski Bank Centralny podwyższył indeks z 10,5% do 17%. W kilku wypowiedziach skierowanych do rosyjskiej opinii publicznej prezydent Putin zwrócił się z prośbą do obywateli, aby się przygotowali na nadchodzące ciężkie czasy”. *Foreign and European Policy Report 2014...*, s. 87.

⁵³ J. Sommerbauer, Ch. Ultsch, *Umstrittene Visite: Schweden geißelt Putin-Besuch*, „Die Presse”, 24.06.2014.

⁵⁴ Pobłażliwe podejście do polityki rosyjskiej to nie tylko domena austriacka. Podobną politykę realizowały w pierwszej dekadzie XXI w. zarówno Niemcy, Francja, jak i Włochy. P. Żurawski vel Grajewski, *Geopolityka – siła – wola. Rzeczypospolitej zmagania z losem*, Kraków 2010, s. 378-379; idem, *Polityka Unii Europejskiej wobec Rosji a interesy Polski 1991-2004*, Warszawa 2008, s. 551-578.

⁵⁵ *Foreign and European Policy Report 2014...*, s. 89-90.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 92.

⁵⁷ T. Mayer, *Faymann zieht EU-Sanktionen gegen Russland in Zweifel*, „Der Standard”, 20.12.2014. Wśród akcji dyplomatycznych należałoby również wymienić wizytę kanclerza Wernera Faymanna w Kijowie 1 października 2014 r. K. Garczewski, *Austria na tle konfliktu ukraińsko-rosyjskiego w 2014*

Jesienią 2014 r. strona rosyjska zabiegała o pośrednictwo Austrii w konflikcie z Ukrainą. Władimir Putin zaproponował Wiedeń jako miejsce prowadzenia rokowań z państwami unijnymi i Ukrainą. Budowa lub też wstrzymanie prac nad gazociągiem *South Stream* miało być kartą przetargową w tych negocjacjach. Austriackie elity, a także opinia publiczna były bardzo podatne na politykę rosyjską. Z badań społecznych przeprowadzonych w 2014 r. przez portal *Statista* wynikało, że zdaniem 44% Austriaków odpowiedzialność za konflikt na Ukrainie ponoszą wspólnie Rosja i Ukraina, 28% twierdziło że jedynie Rosja, natomiast 7% winą za wojnę obarczyło Ukrainę⁵⁸.

Współpraca z Rosją była również oceniana w kontekście sytuacji na Południowym Kaukazie. Wzrost zainteresowania Austrii tym obszarem datowany na lata 2011-2013 wynikał z bogactw naturalnych i możliwości transportu potrzebnych surowców drogą wodną⁵⁹. Armenia, Azerbejdżan i Gruzja zostały objęte planem pomocy gospodarczej w ramach działalności *Austrian Development Cooperation (ADC)*. Przykład Armenii, która pod wpływem sytuacji na Ukrainie zrezygnowała z umowy stowarzyszeniowej z UE, a w zamian wstąpiła do Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej – inspirowanej i sterowanej przez Rosję, miał być zachęcający dla innych krajów kaukaskich. Sebastian Kurz złożył we wrześniu 2014 r. wizytę w Azerbejdżanie. Państwo to rozważało wówczas wstąpienie do Euroazjatyckiej Unii Ekonomicznej.

Jeden z badaczy stosunków austriacko-rosyjskich Wasilij Astrov przyznał, że konsekwentny rozwój wymiany gospodarczej pomiędzy tymi krajami, oparty na eksporcie surowców, determinuje wsparcie polityczne Wiednia dla poczynań władz kremlewskich. Choć zaangażowanie austriackiego sektora bankowego na Ukrainie, a także wsparcie dla ambicji integracyjnych Ukraińców było widoczne, Austria nie angażowała się w inicjatywy, które naruszały interesy polityczne Rosji. Nawet uznanie Partnerstwa Wschodniego nie było traktowane w kategoriach stworzenia przeciwwagi dla Rosji, lecz tłumaczono je chęcią synergii z podobnym sojuszem tworzonym w regionie Bałkanów. Astrov podkreśla, że Austria pozostaje największym sojusznikiem politycznym i ekonomicznym Rosji spośród państw UE, a austriackie elity polityczne trwają w pozytywnym nastawieniu wobec poczynań kremlewskich⁶⁰. W jednej z polskich analiz opisujących politykę austriacką względem konfliktu na Ukrainie Krzysz-

roku, „Społeczeństwo i Polityka” 2015, nr 3, s.139 „Szeft austriackiego rządu zapewnił o swoim pełnym wsparciu dla terytorialnej integralności oraz niezależności państwa ukraińskiego. Podkreślał przy tym potrzebę 'deeskalacji' tego konfliktu. W. Faymann zwracał też uwagę na konieczność respektowania 'praw mniejszości' na Ukrainie (Einhaltung der Minderheitenrechte)”. *Faymann rät in Kiew zu Neutralität*, „Die Presse”, 01.10.2014.

⁵⁸ *Wer trägt die Schuld an der Krise in der Ukraine?*, „Statista. Das Statistik-Portal”, 2014, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/318008/umfrage/meinung-zur-schuld-an-der-ukraine-krise-in-oesterreich/> [dostęp: 31.08.2016]

⁵⁹ S. Schocher, *Im Südkaukasus gute Chancen für Österreich*, „Kurier”, 11.09.2014; *Georgien, Armenien, Aserbajdschan – Außenminister Sebastian Kurz zieht eine Bilanz seiner Reise, ÖVP*, <http://www.oevp.at/team/kurz/Suedkaukasus-Reise.psp>, [dostęp: 31.08.2016]

⁶⁰ V. Astrov, *op. cit.*, s. 180-181. Podobnie oceniają te relacje media prorosyjskie - *Putin's Bridge to Vienna: Austria, Russia close despite US, EU Pressure*, <http://sputniknews.com/world/20160406/1037580642/>

tof Garczewski zwrócił również uwagę na związki pomiędzy opinią największych partii austriackich o tym konflikcie a badaniami społecznymi wśród obywateli⁶¹. Bez wątplenia na stosunek elit politycznych do polityki rosyjskiej wpływ mają racja stanu i wskaźniki ekonomiczne. Natomiast na to, jak odbierana jest wojna przez opinię publiczną, wpływają media. Dyplomacja wiedeńska przedstawia siebie jako pośrednika i mediatora w trwającym konflikcie i zwraca w przekazach medialnych uwagę na to, ile na nim może zyskać lub stracić Austria⁶².

ZWIĄZKI POMIĘDZY POLITYKĄ ZAGRANICZNĄ AUSTRII A SYTUACJĄ POLITYCZNĄ W KRAJU

Sytuacja międzynarodowa po 1989 r. w znacznie większym stopniu niż w okresie zimnej wojny przekładała się na sytuację wewnętrzną. Reakcje społeczne na zmieniającą się rolę Austrii w otoczeniu międzynarodowym wynikały z pewnego nawyku, jaki wykształciły w społeczeństwie rządu Bruno Kreisky'ego. Ten socjaldemokratyczny kanclerz konsekwentnie przekonywał wyborców, że polityka zagraniczna powinna być źródłem siły i dumy Austriaków. Rosnąca rola Wiednia w relacjach międzynarodowych i swoiste przywództwo w gronie państw małych i niezaangażowanych, widoczne głównie podczas szczytu KBWE, zachęcało kolejne rządy do umacniania pozycji neutralnej Austrii w Europie i na świecie. Zmiana paradygmatów politycznych po upadku żelaznej kurtyny i nowe wyzwania, w tym integracja w ramach struktur unijnych, przyniosły problemy, z którymi Austriacy nie do końca potrafili sobie poradzić.

Rząd Schüssela był przez kilka pierwszych miesięcy izolowany na forum europejskim z powodu włączenia do prac gabinetu przedstawicieli skrajnie prawicowej FPÖ - trzeciej siły politycznej po wyborach w 1999 r. W Europie wzrosły obawy o wpływ Jörga Haidera na proces rozszerzania UE. Obawiano się również, że przykład austriacki doprowadzi do zwiększenia popularności środowisk skrajnie prawicowych w innych państwach europejskich. Tymczasem Austriacy uważali, że reakcje europejskie są zbyt emocjonalne i nieuzasadnione. Z dystansem podchodzili do propozycji przygotowania specjalnej deklaracji państw UE w sprawie Austrii czy wycofania dyplomatów z Wiednia. Ostatecznie plany te nie weszły w życie, a rząd Schüssela zachował zimną krew⁶³. Sankcje UE-14 wiązały się głównie z embargiem „komunikacyjnym” i brakiem bezpośrednich rozmów z kanclerzem koalicyjnego rządu

russia-austria-relations.html [dostęp 31.08.2016]; Russian-Austrian relations developing, of great significance to Russia <http://www.interfax.com/newsinf.asp?id=664229> [dostęp 31.08.2016].

⁶¹ K. Garczewski, *Austria na tle konfliktu ukraińsko-rosyjskiego w 2014 roku*, „Społeczeństwo i Polityka” 2015, nr 3, s. 145-146.

⁶² *South Stream: Faymann bestätigt Gespräch mit Putin*, „Kurier” 10.12.2014, <http://kurier.at/wirtschaft/wirtschaftspolitik/south-stream-faymann-bestaetigt-gespraech-mit-putin/101.747.401>, [dostęp: 31.08.2016].

⁶³ A. Kruk, *Austria wobec procesu integracji europejskiej*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, 2013, nr 7, s. 244-245.

du *ÖVP/FPÖ*. Zostały one zawieszono jesienią 2000 r. Historycy nazywają ten okres „początkiem z turbulencjami”, jakkolwiek wzmocnił on wizerunek kanclerza działającego pod presją opinii międzynarodowej i własnych wyborców. Brak możliwości efektywnej współpracy z prawicowym koalicjantem doprowadził do wycofania się z obciążającego związku w 2002 r. Upadek rządu kanclerza Schüssela doprowadził w listopadzie 2002 r. do przedterminowych wyborów parlamentarnych⁶⁴.

Jeden z badaczy austriackich prof. Anton Pelinka napisał – „w drugiej połowie XX w. austriacka tożsamość opierała się z jednej strony na poczuciu dumy z rozbudowanego modelu państwa socjalnego, z drugiej zaś strony na przywiązaniu do koncepcji państwa neutralnego”. Pierwszy z wspomnianych filarów zaczął kruszyć się w dobie pogarszającej się światowej koniunktury gospodarczej, wobec której nawet zamożne kraje europejskie zmuszone zostały do ograniczenia wydatków budżetowych. Wyzwaniem dla neutralności Austrii okazała się natomiast jej akcesja do UE i problem włączenia naddunajskiej republiki w struktury europejskiej polityki bezpieczeństwa⁶⁵.

Według Emila Brixa zależność polityki wewnętrznej od zagranicznej rośnie stale od czasów sankcji unijnych. Konieczność współpracy w zakresie zwiększania eksportu towarów austriackich i wzmacnianie dzięki temu krajów związkowych to najważniejszy temat mający wpływ na wybory zarówno lokalne, jak i federalne⁶⁶. Niejasna czy też nieprzewidywalna polityka unijna w kwestiach gospodarczych, czy brak rozwiązań w zakresie poprawy konkurencyjności na rynkach trzecich sprawia, że Austriacy chcą pracować nad własnymi rozwiązaniami chociażby po to, by zapewnić wyborców, że panują nad sytuacją. Wyborcy ci należą do najbardziej zmobilizowanych, jeśli chodzi o udział w życiu politycznym. Frekwencja wyborcza przez lata sięgająca 90%, obecnie wynosi około 78%⁶⁷. Jednocześnie Austriacy należą do tych narodów, które są najbardziej sceptycznie nastawione wobec Unii. Choć ten pesymizm nie przekłada się na działania Austrii w ramach wspólnot, politycy nie mogą bagatelizować wątpliwości obywateli⁶⁸. Z ewaluacji członkostwa w UE przeprowadzonej w 2010 r. wynika, że Austria jest na drugim miejscu, po

⁶⁴ A. Pelinka, *Legacies of the Schüssel Years...*, s. 320-339. Mimo iż *FPÖ* zdobyła w nich zaledwie 10,2% głosów, tj. o blisko dwie trzecie mniej niż w trakcie poprzednich wyborów, fiasko trzymiesięcznych negocjacji chadeków i socjaldemokratów w sprawie utworzenia wielkiej koalicji sprawiło, iż ugrupowanie Haidera znalazło się ostatecznie w składzie nowego rządu. Choć Partia Ludowa ponownie zaprosiła młodszego politycznie partnera do tworzenia koalicji, jego przedstawiciele nie mieli już takiego wpływu na prace rządu jak wcześniej. Część austriackich badaczy postrzega spadek popularności *FPÖ*, jako sukces polityczny chadeckiego kanclerza.

⁶⁵ A. Krzemiński, *Male wcale nie jest piękne*, „Polityka” 2003, nr 9, s. 50-51.

⁶⁶ E. Brix, *The State of Austrian Foreign and Security Policy in Times of Geopolitical Change*, w: *Austrian Studies Today...*, s. 245.

⁶⁷ Wybory do Rady Narodowej z roku na rok mają niższą frekwencję. Przed 1986 r. utrzymywała się stale na poziomie prawie 90%. Jeszcze większy spadek zainteresowania należy odnotować w przypadku wyborów prezydenckich. W 2016 r. w trakcie I tury wyniosła 68,5%, zaś w drugiej (ostatecznie unieważnionej) turze 72,7%.

⁶⁸ J. Barcz, *Austria w drugiej połowie...*, s. 141.

Wielkiej Brytanii jeśli chodzi o negatywne oceny dotyczące członkostwa i korzyści z niego płynących⁶⁹.

Badacze tematu zwracają uwagę, że dwukrotna zmiana nazwy, a przy tym kompetencji ministerstwa spraw zagranicznych, nastąpiła głównie pod wpływem debat politycznych i działań partii, bardziej niż naturalnej konsekwencji rozwoju tego urzędu. W 2007 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych przemianowano na Ministerstwo Relacji Europejskich i Międzynarodowych, by zwrócić uwagę, że sprawy związane z Unią to również obszar stosunków zagranicznych. Siedem lat później nazwę ponownie zmieniono na Ministerstwo Europy, Integracji i Relacji Międzynarodowych i taka pozostaje do dziś. Wynikało to z potrzeby uznania integracji za łącznik pomiędzy relacjami międzynarodowymi i polityką wewnętrzną⁷⁰.

W wyborach parlamentarnych 29 września 2013 r. kandydaci socjaldemokratyczni SPÖ (Socjaldemokratycznej Partii Austrii) zdobyli 52 mandaty, chadecy z ÖVP 47, skrajna prawica FPÖ 40, Partia Zielonych - 24, a do parlamentu weszły także dwa nowe ugrupowania: *Team Stronach* z 11 deputowanymi i *NEOS* – Nowa Austria z 9 mandatami. Oznacza to, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat ugrupowania, które traktowane były jako marginalne, podwoiły liczbę swoich przedstawicieli i zdobyły prawie połowę wszystkich miejsc w parlamencie⁷¹. Każda z partii wchodzących w skład Rady Narodowej poświęca w debatach wiele uwagi przyszłości polityki zagranicznej i każda zabiera głos w dyskusji dotyczącej rozwoju sytuacji międzynarodowej, mając na uwadze, że ma to duże znaczenie dla austriackiego wyborcy⁷².

Przed powtórzonymi wyborami prezydenckimi dominowały w austriackiej publicystyce głosy przewidyujące tryumf populizmu⁷³. Dziennikarze i politycy zwracali uwagę, że trudna sytuacja międzynarodowa: kryzys migracyjny, zagrożenie terroryzmem, konieczność reform UE czy agresywna polityka rosyjska skłonią austriackich wyborców do oddania swych głosów na przedstawiciela FPÖ Norberta Hofera⁷⁴. Tymczasem austriaccy badacze wskazują, że może on stać się przykładem do naśladowania dla innych państw europejskich, w których tendencja do wzrostu nacjonalizmów jest w ostatnich latach bardziej widoczna⁷⁵. Jakkolwiek wypadły oceny sprzężenia polityki wewnętrznej i zagranicznej w Austrii w dyskursie naukowym,

⁶⁹ F. Plasser, G. Seeber, *The Europeanization of Austrian Political Culture*, w: *Global Austria: Austria's place in Europe and the world. Contemporary Austrian Studies*, vol. 20, New Orleans 2011, s. 232.

⁷⁰ E. Brix, *The State of Austrian Foreign*, s. 245.

⁷¹ W wyborach parlamentarnych 1 października 2006 r. mandaty zdobyli kandydaci socjaldemokratycznej SPÖ (68), chadeckiej ÖVP (66), Zieloni (21), prawicowe FPÖ (21) oraz BZÖ (7).

⁷² K. Garczewski, *Europa i świat w austriackiej polityce w kontekście wyborów do Rady Narodowej w 2013 roku*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2014, nr 3, s. 224-263.

⁷³ Politycy działający na forum krajów związkowych nie popierają już tak bezwarunkowo, jak to było od dziesięcioleci, swojej partii, lecz dystansują się od Wiednia jako miejsca, w którym działa jakaś inna, obca siła. Takie myślenie i działanie przenoszone do dyskursu publicznego zwłaszcza w mediach krajowych zaowocowało zmianami w obrębie elektoratów poszczególnych partii.

⁷⁴ C. Neuhold, *Die Rechtshaber: Hat Norbert Hofer schon gewonnen?*, „Profil” 8.08.2016.

⁷⁵ G. Bischof, *Von Riesen und Zwergen – die USA und Österreich*, „Europäische Rundschau” 2016/2, s. 71-77; R. Wodak, *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*, London 2015.

przeciętni obywatele byli w latach 2000-2010 zadowoleni z kondycji politycznej swego państwa. Choć w ostatnich latach państwa europejskie doświadczyły większego bezpośredniego oddziaływania polityki międzynarodowej na sytuację wewnętrzną, rolą polityków było zapewnianie, że podejmowane przez rząd działania skupiają się na zapewnieniu bezpieczeństwa. Austriacy wyborcy byli z tych działań zadowoleni. Z badań przeprowadzonych w ostatnich latach wynika, że zaufanie do rządu wzrosło w na początku XXI w. o 6% i był to trzeci wzrost po Szwecji (o 16%) i Finlandii (o 7%) wynik spośród państw UE-15⁷⁶. Jednocześnie Austriacy pozostają w grupie państw, których obywatele najwyżej oceniają demokrację jako formę rządów. Aż 59% zdecydowanie popiera tę formę ustroju, wyższy wynik sondażowy osiągnęli tylko Duńczycy (76%). Mają również duże zaufanie do systemu sprawiedliwości i policji. Jedynie zaufanie wobec partii politycznych spada systematycznie i ma jeden z najniższych wskaźników (15%, podobnie jak Niemcy i Włochy) w krajach starej UE⁷⁷.

PODSUMOWANIE

Konsekwentna polityka wzmocnienia relacji dobrosąsiedzkich, silne wsparcie dla krajów bałkańskich, podtrzymywanie dialogu kulturowego z naciskiem na promocję praw człowieka, wsparcie dla organizacji międzynarodowych, a także udział w misjach ONZ, to typowe dla małych państw europejskich priorytety w polityce zagranicznej i polityce bezpieczeństwa. Są to cele realizowane również przez Austrię, z naciskiem położonym na współpracę z państwami bałkańskimi i dialog kulturowy, jako znakami szczególnymi współczesnej dyplomacji wiedeńskiej⁷⁸. W odpowiedzi na pytanie o zmianę w polityce zagranicznej Austrii w XXI w. należy zwrócić uwagę na olbrzymią pracę, jaką wykonali austriaccy politycy, aby wykorzystać warunki geopolityczne do wzmocnienia pozycji neutralnej republiki. Trzeba przyznać, że był to wspólny wysiłek podjęty ponad podziałami partyjnymi, któremu przyświecał jeden cel – interes narodowy. Rola Austrii w otoczeniu międzynarodowym systematycznie rośnie, dzięki umiejętności wykorzystywania sytuacji trudnych i kryzysowych do realizacji własnych celów politycznych. Kontynuacja działań politycznych z końca XX w. skoncentrowana na integracji z UE, współpracy z Europą Środkowo-Wschodnią, czy udziale w misjach OBWE, stanowiła „szarą codzienność” neutralnego państwa unijnego. Zdecydowana zmiana nastąpiła wraz z rozwojem dyplomacji publicznej, eksportem kultury austriackiej i pracą nad polityką historyczną. Poszukiwanie nowych dróg rozwoju w zacieśnianiu stosunków z Rosją, państwami bałkańskimi i kaukaskimi, czy też wroga postawa wobec Turcji to nie tylko przekora polityczna, lecz chłodna kalkulacja, która przyniesie korzyści materialne. Rosja potrzebuje wsparcia politycznego w trakcie wojny na Ukrainie, więc Austria konsekwentnie apeluje o odrzucenie sankcji wobec Federacji Rosyjskiej, uważając to państwo za jednego z sąsiadów,

⁷⁶ F. Plasser, G. Seeber, *op. cit.*, s. 223.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 224.

⁷⁸ E. Brix, *The State of Austrian Foreign...*, s. 241.

związanych z obszarem Europy Środkowej i Kaukazu. Mimo takiej postawy, austriacki rząd federalny jak dotąd nie blokował sankcji nałożonych przez UE. Wiedeń nie popiera retoryki popularnej na forum UE – „albo Europa, albo Rosja”. Woli w zamian za to uznawać interesy rosyjskie za tak samo ważne, czy też równie ważne, jak państw Europy Środkowej. Austria nie ma również ambicji „uzdrowienia” UE. Jako państwo, które późno zasiliło jej szeregi, raczej uczestniczy w zmianach, zamiast je inicjować. Pokolenie polityków austriackich szczególnie aktywnych na forach unijnych na przełomie XX i XXI w. wypracowało zasady, które sprawdzają się w praktyce politycznej i wpływają na rozwój republiki.

Przed II turą wyborów prezydenckich opinia publiczna była świadkiem stosunkowo spokojnej kampanii wyborczej. W debatach dominowały tematy międzynarodowe i kwestie integracyjne. Przewidywany zwycięzca – kandydat *FPÖ* Norbert Hofer – mówił częściej o możliwości wyjścia Austrii z UE, niż o potrzebie poszukiwania wspólnych rozwiązań na jej forum. Kontrkandydat Alexander Van der Bellen to przedstawiciel bezpartyjny, opowiadający się za stabilnym rozwojem dotychczasowych partnerskich relacji ze wszystkimi krajami europejskimi. Jeśli Hofer zostałby prezydentem, zainteresowanie Austrią wzrosłoby jak w 2000 r., ale nikt już wówczas nie myślałby o sankcjach, lecz o potencjalnych skutkach dla Europy. Austriacka polityka zagraniczna to zdecydowanie polityka europejska, skupiona na zabezpieczeniu interesów gospodarczych na obszarze Europy Środkowej, Bałkanów i Kaukazu w ramach struktur unijnych i we współpracy z Federacją Rosyjską.

Wybory prezydenckie w Austrii wygrał 4 grudnia 2016 roku kandydat niezależny Alexander Van der Bellen zdobywając poparcie 53,79% wyborców. Reprezentujący Wolnościową Partię Austrii – Norbert Hofer uzyskał 46,21% głosów. Frekwencja wyborcza była na poziomie 74%. Powtórka drugiej tury wyborów prezydenckich planowana początkowo na 2 października została przesunięta na 4 grudnia 2016 r. Do porozumienia w tej kwestii doszło pomiędzy partiami koalicyjnymi i dwoma mniejszymi ugrupowaniami 12 września. Powodem przełożenia terminu były wadliwe koperty do głosowania. Przewodniczący Komisji Wyborczej Wolfgang Sobotka przekonywał wówczas wyborców, że nie może być żadnych wątpliwości co do sposobu przeprowadzania demokratycznych wyborów i warunków, w jakich się odbywają. Podobnie argumentował swoją decyzję dwa miesiące wcześniej Trybunał Konstytucyjny orzekając 1 lipca, że błędy i zaniedbania w 14 okręgach wyborczych zmuszają do powtórzenia wyborów w całym kraju. Unieważnienie wyników wyborów odbywało się wielokrotnie i jest zjawiskiem często spotykanym w Austrii. Obliczono, że od 1927 r. doszło do 136 unieważnień na mocy wyroku sądowego. Pierwszy raz jednak dotyczyło to wyborów prezydenckich.

Podczas kampanii do drugiej tury wyborów prezydenckich wiele uwagi poświęcono sprawom prerogatyw prezydenckich zwłaszcza w kwestii kształtowania polityki zagranicznej. Choć prezydent Austrii posiadał prawo uczestniczenia w posiedzeniach Rady Europejskiej, to korzystał z niego rzadko, podobnie jak z uprawnień zawierania traktatów międzynarodowych. Dotychczas prezydenci wywodzili się z grona socjalistów lub chadeków i nie mieli powodu dublować, czy blokować prac rządu. Wśród

innych elementów dotyczących spraw międzynarodowych podejmowanych przez kandydatów znalazł się temat przyszłości Austrii w Unii Europejskiej, reakcji na kryzys migracyjny, bezpieczeństwa energetycznego, sankcji wobec Federacji Rosyjskiej i współpracy z Grupą Wyszehradzką i obszarem Bałkanów.

Zapowiedzi współpracy politycznej z Grupą Wyszehradzką, jakie poczynił Norbert Hofer były nie tylko gestem pod adresem Europy Środkowej, lecz także próbą odgrywania większej roli w regionie, który jednoczy się w obliczu kryzysu migracyjnego i decyzyjnego Unii Europejskiej. Tymi planami austriacka prawica próbowała nie tylko wzmocnić politycznie swojego kandydata na prezydenta, lecz również zdobyć poparcie przed zbliżającymi się w 2018 r. wyborami parlamentarnymi.

Obserwatorzy życia politycznego Austrii zwracali uwagę, że sytuacja polityczna zwiastowała zwycięstwo Norberta Hofera. Wybór Donalda Trumpa na prezydenta Stanów Zjednoczonych i kampania polityczna we Francji ukazująca radykalizację nastrojów społecznych, udzieliła się również Austriakom. Dla wszystkich sił politycznych, które zgłosiły swych kandydatów do pierwszej tury wyborów był to sygnał do mobilizacji i pracy nad alternatywą dla rosnącego w siłę populizmu prezentowanego przez FPÖ. Wygrana Alexandra Van der Bellena oznacza nie tylko utrzymanie dotychczasowego kursu w polityce zagranicznej, lecz także mobilizację sił politycznych przeciwnych antyimigranckiej retoryce FPÖ. Tuż po ogłoszeniu wyników sondażowych wpływowi politycy europejscy przesłali Van der Bellenowi gratulacje, zwracając uwagę na zwycięstwo „zdrowego rozsądku”. Rosnące w siłę poparcie skrajnej prawicy, na poziomie, jaki obserwowaliśmy podczas tegorocznej kampanii wyborczej sugeruje, że przed przeciwnikami populizmu jest ogromna praca do wykonania, aby tę tendencję przezwyciężyć i zmusić do odwrotu. Elektorat Hofera równoważy siłę głosów centro-lewicowej opozycji, zaś dotychczasowe poparcie liczebnych, „robotniczych” dzielnic Wiednia przesuwają się w kierunku prawej strony sceny politycznej.

Alexander Van der Bellen – siedemdziesięciodwuletni profesor ekonomii, przez lata kierujący partią Zielonych – wygrał przewagą 350 tys. głosów, zdecydowanie w dużych miastach i we wszystkich stolicach krajów związkowych. Ostateczny wynik wyborów zostanie zatwierdzony przez Trybunał Konstytucyjny 22 grudnia, zaś nowy 9 prezydent II Republiki zostanie zaprzysiężony 26 stycznia 2017 r.

Dr Agnieszka Kisztełińska-Węgrzyńska, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Łódzki (akisztekinska@gmail.com)

Słowa kluczowe: Austria, neutralność, *soft power*, westernizacja

Keywords: Austria, neutrality, *soft power*, westernization

ABSTRACT

When analyzing the foreign policy of Austria in the twenty-first century, it is worth to ask the question about the role of diplomacy in Vienna in the modern world. Following the enlargement of the European Union in 2004, some fixed elements dominant in relations with European countries can be seen. A rapidly evolving situation in the Middle East and Ukraine brought a number of challenges and Austria is trying to find its own solutions to the growing problems. Austria seeks solutions that would meet the needs of a neutral state, lying in the heart of the old continent and having ambitions to be a mediator in international disputes attentive to intercultural dialogue. Among the fixed elements of the Austrian foreign policy, little has changed in the last few years: the principle of permanent neutrality, integration within the EU structures and relations with countries from outside the European area should be mentioned. The change of Viennese diplomacy is observed in the use of soft power, support of the Balkan countries and cooperation with the Russian Federation during the conflict in Ukraine. Another thread connecting the two groups of factors is the issue of the impact of foreign policy on the political life of Austria.